

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2011)

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο: «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»

Διδακτική πρόταση αξιοποίησης της Δορυφορικής Τηλεόρασης στη διαδικασία εκμάθησης της Ιταλικής ως Ξένης Γλώσσας στην Ελληνική Εκπαίδευση

Γ. Μηλιώνη, Α. Δρακούλη, Σ. Μαμιδάκη

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μηλιώνη Γ., Δρακούλη Α., & Μαμιδάκη Σ. (2023). Διδακτική πρόταση αξιοποίησης της Δορυφορικής Τηλεόρασης στη διαδικασία εκμάθησης της Ιταλικής ως Ξένης Γλώσσας στην Ελληνική Εκπαίδευση. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 0533-0544. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4806>

Διδακτική πρόταση αξιοποίησης της Δορυφορικής Τηλεόρασης στη διαδικασία εκμάθησης της Ιταλικής ως Ξένης Γλώσσας στην Ελληνική Εκπαίδευση

Γ. Μηλιώνη¹ – Α. Δρακούλη² - Σ. Μamiδάκη³

¹Τμήμα Ιταλικής γλώσσας και Φιλολογίας, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, gmilioni@isll.uoa.gr (επιμελήθηκε τα σημεία 1, 4, 10 και 11 της παρούσας μελέτης)

²Τμήμα Ξένων γλωσσών, Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης-Β/θμια Εκπαίδευση, drakouliA@gmail.com (επιμελήθηκε τα σημεία 3, 5, 7 και 8 της παρούσας μελέτης)

³Μεταπτυχιακές σπουδές, Πανεπιστήμιο Ρώμης “Tor Vergata” mamidaki.sofia@gmail.com (επιμελήθηκε τα σημεία 2, 6 και 9 της παρούσας μελέτης)

Περίληψη

Από το σχολικό έτος 2008/2009 δίδεται η δυνατότητα επιλογής εκμάθησης της Ιταλικής γλώσσας σε όλα τα δημόσια σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης με βάση σχετική Υπουργική Απόφαση. Γνωρίζοντας από την εμπειρία μας στο χώρο της εκπαίδευσης τις δυσκολίες και τους περιορισμούς που ταλανίζουν τη διδασκαλία της ιταλικής, ως ξένης γλώσσας, στην Ελλάδα, προτείνουμε τη χρήση της Δορυφορικής Τηλεόρασης στη διδακτική διαδικασία. Συγκεκριμένα, αναφερόμαστε στα τηλεοπτικά προγράμματα των Ιταλικών καναλιών που μπορούν να υπηρετήσουν την εκπαίδευση χάρη της πολλαπλότητας των επικοινωνιακών μοντέλων και καταστάσεων, τα οποία συνεισφέρουν στη διαμόρφωση και τον εμπλουτισμό της γνώσης, ακόμα και μέσα από την προοπτική της «δια βίου κατάρτισης». Με γνώμονα τις κοινοτικές οδηγίες, στόχος μας είναι η καινοτομία και η πρόοδος στην εκπαίδευση.

Λέξεις κλειδιά: δορυφορική τηλεόραση, μάθηση με υποκατάσταση, γλωσσική κατάρτιση.

1. Η Τηλεόραση: ένα πολύτιμο εκπαιδευτικό εργαλείο

Η τηλεόραση υπάρχει εδώ και αρκετά χρόνια και η παρουσία της είναι κυρίαρχη, παρεμβατική και συνάμα οικεία. Σε σχέση με το σχολείο πολλές και διαφορετικές είναι οι οπτικές υπό τις οποίες εξετάζεται το φαινόμενο «τηλεόραση»: ως δυναμικό διδακτικό εργαλείο, ως είδος γλώσσας ή ως ειδικός κώδικας, ακόμα και ως σύστημα επικοινωνίας, το οποίο ολοκληρώνεται με τα άλλα μέσα μαζικής επικοινωνίας και αδιαλείπτως αλλάζει ριζικά την ουσία της επικοινωνίας ή ακόμα και ως ένας ενοχλητικός καθρέπτης της πραγματικότητας που ζούμε, η οποία χαρακτηρίζεται από ένα είδος «τηλεορασιοποίησης» της κοινωνικής και πολιτικής ζωής.

Στην ιταλική μεταπολεμική πραγματικότητα η ίδια η τηλεόραση λειτούργησε ως «σχολείο γλώσσας» για τους Ιταλούς, ως μέσο διάχυσης της καθομιλουμένης και καθολικής υιοθέτησής της ως μοντέλο πολιτισμού και ως μέσο λεκτικής επικοινωνίας για κάθε κοινωνική περίπτωση και σχέση (De Mauro, 1963).

Τα σχολεία είναι εμβαπτισμένα πλέον στον τεχνολογικό πολιτισμό και η ευρωπαϊκή ένωση εγκρίνει και προωθεί τη χρήση των νέων τεχνολογιών στα σχολεία -μεταξύ των οποίων και η τηλεόραση- στοχεύοντας στη βελτίωση και την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας: τα Σχέδια Δράσης «e-europe 2002» και «e-europe 2005» αποτελούν περίτρανη απόδειξη.

2. Αντικειμενικές δυσκολίες στην διαδικασία εκμάθησης της Ιταλικής γλώσσας στην Ελλάδα

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη η αποσαφήνιση των εννοιών: μητρική (LM ή L1), δεύτερη (L2) και ξένη γλώσσα (LS).

Μητρική είναι η γλώσσα του οικογενειακού περιβάλλοντός μας που συνήθως ταυτίζεται με την εθνική γλώσσα. Ως δεύτερη ορίζεται η γλώσσα που κυριαρχεί στο περιβάλλον που ζούμε και είναι διάφορη της μητρικής. Και στις δύο περιπτώσεις η διαδικασία της γλωσσικής απόκτησης διεξάγεται σε περιβάλλον με πληθώρα γλωσσικών ερεθισμάτων με τρόπο φυσικό και αβίαστο.

Ως ξένη γλώσσα ορίζεται αυτή η οποία δεν χρησιμοποιείται σε οποιαδήποτε μορφή (γραπτή – προφορική) στο περιβάλλον όπου λαμβάνει χώρα η εκμάθησή της. Κατά συνέπεια οι πολυποικίλες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές -κάθε ηλικίας-, που επιλέγουν να μάθουν την Ιταλική γλώσσα στη χώρα μας προέρχονται ή και εντείνονται από το γεγονός ότι αποτελεί ξένη γλώσσα η χρήση της οποίας συναντάται μόνο σε πολύ ιδιαίτερους τομείς (τουρισμός/εμπόριο-εισαγωγές) γεγονός που δυσχεραίνει την κατάκτησή της.

Ήδη από τα πρώτα στάδια προσέγγισης της γλώσσας, απαιτείται η απομνημόνευση εκατοντάδων λέξεων και γραμματικών εννοιών. Ιδιαίτερη δυσκολία παρουσιάζουν οι δραστηριότητες κατανόησης του προφορικού λόγου. Εύκολα κάποιος αντιλαμβάνεται ότι ο μαθητής αναγκάζεται να καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια πνευματικής συγκέντρωσης προκειμένου να μπει στο ρυθμό – συνήθως αφύσικα ταχύς- της επικοινωνιακής κατάστασης που του παρουσιάζεται, από τη μια στιγμή στην άλλη. Ταυτόχρονα με την προσπάθεια να κατανοήσει το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακούει, είναι υποχρεωμένος να κάνει ασκήσεις διαφόρων τύπων (αντικατάσταση, αντιστοιχήσεων, συμπλήρωσης κενών, κατηγοριοποιήσεων, πολλαπλής επιλογής,...) που θα ελέγξουν το βαθμό κατανόησης που επιτεύχθηκε (Maggini, 1995).

Όλα αυτά συμβάλλουν στο να αναπαράγεται στην τάξη η ατμόσφαιρα αγωνίας μιας γραπτής εξέτασης, μεταβάλλοντας έτσι τη δραστηριότητα κατανόησης του προφορικού λόγου σε ένα συνεχές τεστ (Biotti, 1994). Σύμφωνα με τον St. Krashen, κάτω από τις συνθήκες που δημιουργεί αυτή η ατμόσφαιρα, οι μαθητές επηρεάζονται από το *συναισθηματικό φίλτρο (filtro affettivo)* το οποίο επιδρά αρνητικά στην εκμάθηση της ξένης γλώσσας (Krashen, 1981). Ο μαθητής δηλαδή βιώνει μια κατάσταση άγχους κατά την οποία ο φόβος πιθανού λάθους και η διακύβευση της θετικής του εικόνας προς το δάσκαλο και τους συμμαθητές του τον εμποδίζει να

παράγει ελεύθερα, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η κατάκτηση της υπό εκμάθηση γλώσσας.

3. Τα προγράμματα της δορυφορικής τηλεόρασης στην υπηρεσία της διδασκαλίας της Ιταλικής γλώσσας

Στοχεύοντας στην αποτελεσματικότερη αλλά και πιο ευχάριστη προσέγγιση της ιταλικής, από μέρους των μαθητών που την επιλέγουν, ως ξένη γλώσσα στη χώρα μας, προτείνουμε την ένταξη των προγραμμάτων της δορυφορικής τηλεόρασης στη διδακτική διαδικασία.

Εκμεταλλεύομενοι το γεγονός ότι στις μέρες μας η τηλεόραση αποτελεί τον πιο διαδεδομένο τρόπο ευχάριστης απασχόλησης μικρών και μεγάλων κατά τον ελεύθερό τους χρόνο (Gamba, 1986), μπορούμε μέσω μιας τόσο απλής και οικονομικής διδακτικής πρακτικής, να αναστρέψουμε τη στρεσογόνα κατάσταση που δημιουργείται μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας και να δημιουργήσουμε μία θαυμάσια ευκαιρία για τους μαθητές να προσεγγίσουν τη γλώσσα στο φυσικό περιβάλλον της. Στην ουσία οι μαθητές μπορούν να μαθαίνουν να επικοινωνούν αποτελεσματικά στην ιταλική, με την έκθεσή τους στο αυθεντικό οπτικο-ακουστικό υλικό που τους προσφέρουν οι εκπομπές των ιταλικών καναλιών, χωρίς να γνωρίζουν εκ των προτέρων τις μορφο-συντακτικές δομές της (Ciari, 1984).

5. Τα πλεονεκτήματα της δορυφορικής τηλεόρασης

Το ευρύ φάσμα τηλεοπτικών καναλιών και η μεγάλη ποικιλία τηλεοπτικών προγραμμάτων στην ιταλική γλώσσα προσφέρουν: προσέγγιση στην καθημερινότητα της ιταλικής πραγματικότητας, στον πολιτισμό, στα ήθη και στα έθιμά της· άμεση επαφή με την υπό εκμάθηση γλώσσα στο σύνολό της, με όλους τους τύπους, το ύφος και τις γλωσσικές ποικιλίες της (Coveri et al., 1998)· δυνατότητα επιλογής του καταλληλότερου επιπέδου και θέματος για τους μαθητές· μεγάλο εύρος καταστάσεων με τις οποίες ο θεατής μπορεί εύκολα να ταυτιστεί.

Έτσι χρησιμοποιώντας ένα εργαλείο της καθημερινότητάς μας, το οποίο συνδέεται με την απόλαυση και τη χαλάρωση, ο μαθητής οδηγείται σε μια πραγματικότητα εφάμιλλη αυτής που του είναι ήδη γνωστή, ωθείται στη γνώση χωρίς υπερβάλλουσα προσπάθεια κατάκτησης των νέων γλωσσικών δεδομένων, μια και η εκμάθηση συμβαίνει με τρόπο «φυσικό» και αβίαστο. Με τη χρήση των προγραμμάτων που προσφέρουν τα κανάλια της ιταλικής τηλεόρασης, ο συμβατικός τόπος και τρόπος διεξαγωγής της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος μετατρέπεται σε μια ενδιαφέρουσα ρεαλιστική κατάσταση στην οποία ο μαθητής εμπλέκεται συναισθηματικά και πρόθυμα συμμετέχει ενεργά (Rampone & Calabrese, 2008).

Επιπλέον με τη χρήση των ιταλικών τηλεοπτικών προγραμμάτων επιτυγχάνεται η προσέγγιση της διαδικασίας εκμάθησης της ιταλικής (σε περιβάλλον με μηδενικά πρωτότυπα ερεθίσματα), η αυθόρμητη διαδικασία κατάκτησης της γλώσσας στο φυσικό της περιβάλλον (εκμάθηση της ξένης γλώσσας ως L2) μέσω των

αυτοματισμών, της μεθόδου της *ελεύθερης έκφρασης (free composition)*, και της ελαχιστοποίησης της αναδρομής στη μητρική γλώσσα του μαθητή, ευνοώντας έτσι την αποτελεσματικότερη κατάκτησή της (Δρακούλη & Μηλιώνη-Bertinelli: 2010).

Τα δορυφορικά προγράμματα αποτελούν χρήσιμο εργαλείο στα χέρια του καθηγητή της ξένης γλώσσας μια και: α) επιτρέπουν την προσέγγιση περισσότερων γλωσσικών μοντέλων – πέραν του επίσημου β) παρέχουν τη δυνατότητα χρήσης και εξάσκησης της γλώσσας σε ποικίλους χρόνους και λειτουργίες γ) τροφοδοτούν συνεχώς το κίνητρο των μαθητών και κρατούν ζωντανό το ενδιαφέρον τους καθ' όλη τη διάρκεια της διδακτικής πράξης.

6. Τα δορυφορικά προγράμματα ως μέσο μάθησης με υποκατάσταση

Στο σημείο αυτό σημειώνουμε τις παρατηρήσεις που έκανε ο I. Pavlov, διατυπώνοντας την άμεση σύνδεση-συνάφεια που υπάρχει ανάμεσα στο κίνητρο (φυσικό – υποκατάστατο) και στην επακόλουθη αντίδραση (φυσική-υποκατάστατη), καθώς επίσης και στην παρεμβολή ενός υποκατάστατου ερεθίσματος ανάμεσα στα δύο στοιχεία: κίνητρο και αντίδραση -διαδικασία υποκατάστασης- (Canestrini, 1984).

Θεωρώντας την παραδοσιακή μέθοδο διδασκαλίας της ιταλικής γλώσσας ως φυσικό ερέθισμα, που οδηγεί στην κατάκτησή της (φυσική αντίδραση) και υποκαθιστώντας την με την προσφερόμενη από τα ιταλικά κανάλια οπτικοακουστική δραστηριότητα ωθούμε το μαθητή στο επιθυμητό αποτέλεσμα (αποτελεσματική χρήση της ιταλικής) έχοντας χρησιμοποιήσει ένα μέσο που διεγείρει την ευχαρίστηση (υποκατάστατη αντίδραση) και διατηρεί ή και τονώνει το αρχικό κίνητρο.

Σε ένα μεταγενέστερο στάδιο της εκπαιδευτικής πράξης οι μαθητές θα μπορούν να περάσουν και στις διαδικασίες κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου με τους τρόπους που παραδοσιακά χρησιμοποιούνται: ηχογραφημένα αποσπάσματα σε βιντεοκασέτα ή οπτικό δίσκο (cd) και ταυτόχρονες ασκήσεις χωρίς τη φυσική αντίδραση του άγχους, αφού θα έχουν συνδέσει τη διαδικασία με την ευχαρίστηση, που τους δημιουργεί η τηλεόραση. Πράγματι ο Ρώσος επιστήμονας υπογραμμίζει την ικανότητα του ατόμου να γενικεύει την αντίδραση (ευχαρίστηση) ακόμα και αν βρίσκεται αντιμέτωπος με παρόμοια αλλά πιο δύσκολη κατάσταση. Πρέπει να υπογραμμίσουμε, αναφορικά με τη συχνότητα της διαδικασίας υποκατάστασης, ότι θα πρέπει αρχικά η διαδικασία αυτή να προσφέρεται με αυξανόμενους ρυθμούς και στη συνέχεια, να μειώνεται σταδιακά χωρίς όμως να καταργηθεί προκειμένου να δημιουργήσουμε τη δυνατότητα στους μαθητές να μάθουν να αντιμετωπίζουν τις παραδοσιακές πρακτικές κατανόησης και παραγωγής προφορικού λόγου στην ιταλική με το αναμενόμενο άγχος που αυτές συνεπάγονται (Δανάσης-Αφεντάκης, 2000).

7. Πρόταση οργάνωσης του προσφερόμενου υλικού

Το υλικό που μεταδίδουν τα προγράμματα των δορυφορικών καναλιών - με εξαίρεση

αυτά της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης - δεν είναι αυτό που χαρακτηρίζεται ως «εκπαιδευτικό». Αποτελεί όμως φορέα γλωσσικής «πρώτης ύλης» (μέσον) και μάλιστα «αυθεντικών» κειμένων που σχεδιάστηκαν για κάποιο επικοινωνιακό σκοπό, χωρίς καμιά πρόθεση για χρήση στη διδακτική διαδικασία, αλλά τα οποία καθίστανται αυτόματα «διδακτικό υλικό» από τη στιγμή που συνοδεύονται από οδηγίες που έχουν συνταχθεί για να υπηρετήσουν κάποιο επικοινωνιακό στόχο και απευθύνονται στους μαθητές διευκρινίζοντάς τους τί πρέπει να κάνουν (Τοκατλίδου, 2006).

Προϋπόθεση αποτελεί η προετοιμασία του εκπαιδευτικού, δεδομένου του αστεύρου πλούτου πληροφοριών που εμπεριέχεται στο κάθε τηλεοπτικό πρόγραμμα. Διαμέσου των σελίδων της υπηρεσίας μετάδοσης πληροφοριών των προγραμμάτων των σταθμών *teletext* (τηλεκείμενο) ή των σχετικών διαδικτυακών τόπων, ο διδάσκων μπορεί να αντλήσει τις απαραίτητες πληροφορίες που σχετίζονται με το ημερήσιο πρόγραμμα προβολής των καναλιών της Ιταλικής τηλεόρασης, προκειμένου να οργανώσει και να διαχειριστεί σωστά το προβαλλόμενο υλικό.

Μια οργανωμένη πρόταση διαχείρισης του προβαλλόμενου υλικού προσφέρουν στον εκπαιδευτικό τα κανάλια της Ιταλικής εκπαιδευτικής τηλεόρασης (βλ. π.χ. RAI education 1, RAI education 2) των οποίων οι εκπομπές επαναλαμβάνονται αυτούσιες περισσότερες από μια φορές, τόσο κατά τη διάρκεια της ίδιας ημέρας, όσο και κατά τη διάρκεια της ίδιας εβδομάδας. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δει και να εξετάσει, πριν το μάθημα, το τηλεοπτικό υλικό και να επιλέξει τα σημεία τα οποία προτιμά να αξιοποιήσει κατά έναν ιδιαίτερο τρόπο ώστε να επιτευχθούν οι ειδικοί επικοινωνιακοί στόχοι που έχει θέσει για το εκάστοτε μάθημα ανάλογα με την ηλικία, το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Όμως και τα υπόλοιπα προγράμματα που προσφέρουν τα κανάλια της δορυφορικής τηλεόρασης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διδακτική πράξη ήδη από τα πρώτα μαθήματα της ξένης γλώσσας. Με αρωγό την ποικιλότητα των προγραμμάτων οι μαθητές ωθούνται αργά αλλά σταθερά στην ολοένα και πιο πολύπλοκη και συνθετότερη δραστηριότητα παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, πράγμα που καταδεικνύει τη μεγαλύτερη εύρος κατάκτηση της γλώσσας-στόχου και τη βελτίωση της ικανότητάς τους να επικοινωνούν αποτελεσματικά.

8. Πρόταση σχεδιασμού της διδακτικής πράξης

Η ενσωμάτωση της δορυφορικής τηλεόρασης στην παραδοσιακή εκπαιδευτική διαδικασία θεωρούμε ότι πρέπει να γίνει σταδιακά και με διαφοροποιημένο βαθμό εμπλοκής του μαθητή, που σκοπό θα έχει να τον μετατρέψει από «παθητικό συμμετέχοντα» σε «ενεργό παράγοντα» της διδακτικής πράξης από τα πρώτα κιόλας μαθήματα.

Στα αρχικά στάδια εκμάθησης η επαφή του μαθητή με τα προσλαμβανόμενα δεδομένα γλωσσικού υλικού (*input*) από τα προγράμματα των δορυφορικών καναλιών καλό είναι να γίνεται προς μια και μόνη κατεύθυνση (*μονόπλευρη*

επικοινωνία, comunicazione unilaterale): η επαφή του μαθητή περιορίζεται αυστηρά στο να εκτίθεται οπτικοακουστικά στο περιεχόμενο των προγραμμάτων, όπως ακριβώς συμβαίνει και στη διαδικασία απόκτησης της μητρικής γλώσσας: ακούει και βλέπει χωρίς να έχει υποχρέωση προφορικής ή γραπτής παραγωγής (Pichiassi, 1999). Θα παράγει σε μια μεταγενέστερη φάση γλωσσικής κατάκτησης, αφότου θα έχει κατανοήσει και αφομοιώσει όσα έχει δει και ακούσει (Biotti, 1994). Ο τρόπος εκμάθησης της ξένης γλώσσας πλησιάζει έτσι σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο απόκτησης της μητρικής (LM): γίνεται με τρόπο φυσικό και αυθόρμητο στο πλαίσιο οικείου περιβάλλοντος, χωρίς τη χρήση μορφοσυντακτικών κανόνων (Goodluck, 1991; Crain & Lillo-Martin, 1999). Η συγκεκριμένη διαδικασία θα μπορούσε να ακολουθείται τουλάχιστον για τα 4-5 αρχικά μαθήματα με προτεινόμενη διάρκεια από 15' μέχρι 30'.

Σε ένα δεύτερο στάδιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από ένα μεγαλύτερο βαθμό γλωσσικής κατάκτησης και ωριμότητας, επιδιώκεται η *ημίπλευρη επικοινωνία (comunicazione bilaterale limitata)*. Οι μαθητές «εμπλέκονται» με πιο ενεργό τρόπο στη διδακτική πράξη διαμέσου μαθησιακών δραστηριοτήτων παραγωγής προφορικού ή γραπτού λόγου στην ξένη γλώσσα, όπως: να ξεχωρίσουν από το κείμενο, που άκουσαν, λέξεις που υπάρχουν ή που μοιάζουν με όρους της μητρικής ή άλλων ευρωπαϊκών γλωσσών τις οποίες ήδη γνωρίζουν. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι μαθητές κατορθώνουν να απομονώνουν λέξεις από τα συμφραζόμενα τα οποία τις εμπεριέχουν, να προβληματιστούν αναφορικά με την ετυμολογία τους, να συνειδητοποιήσουν πόσα κοινά στοιχεία συνδέουν τις γλώσσες με ελληνικές ή λατινογενείς ρίζες.

Σε ένα μεταγενέστερο στάδιο ακόμα μεγαλύτερης γλωσσικής κατάκτησης και ωριμότητας επιδιώκεται η *αμφίπλευρη επικοινωνία (comunicazione bilaterale completa)*. Σε αυτή τη φάση ο εκπαιδευτικός παρακινεί τους μαθητές να αντλήσουν συγκεκριμένες πληροφορίες, όπως: να εντοπίσουν ιταλικές λέξεις ή σύντομες προτάσεις, που αναγνωρίζουν, από το πρόγραμμα το οποίο παρακολουθούν (Pichiassi, 1999). Ζητείται έτσι από το μαθητή να προβεί από τα πρώτα κιόλας στάδια εκμάθησης της ξένης γλώσσας – με ελάχιστη προσπάθεια - στη λειτουργική χρήση της γλώσσας μέσω της παραγωγής δραστηριοτήτων, όπως τον εντοπισμό και την καταγραφή: α) θεματικού λεξιλογίου (λέξεις συγκεκριμένης γλωσσικής ομάδας όπως η οικογένεια, τα σπορ, το φαγητό, ο ρουχισμός, κτλ) και β) επικοινωνιακών πράξεων (π.χ. τρόποι χαιρετισμού, τηλεφωνικής συνομιλίας, ευχαριστίας, συγγνώμης κτλ) ανάλογα με τη φύση του περιεχομένου του εκάστοτε προγράμματος που έχει επιλεγεί.

9. Ενδεικτικές δραστηριότητες

Τα είδη των ασκήσεων που ενδεικτικά προτείνονται εδώ στοχεύουν στην επίτευξη του σταδιακού περάσματος από τη *μονόπλευρη* στην *αμφίδρομη επικοινωνία* και μπορούν να διεξαχθούν τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά το πέρας της παρακολούθησης των τηλεοπτικών προγραμμάτων.

Για τα αρχικά στάδια εκμάθησης της Ιταλικής γλώσσας ενδείκνυται δραστηριότητες οι οποίες στοχεύουν - μέσω *ερωτήσεων εκμείωσης* - στην αναδρομή των μαθητών σε γνωστά σε αυτούς δεδομένα, ώστε να προβούν σε συσχετίσεις, συγκρίσεις, συνειρμούς και ερμηνείες και να απαντούν σωστά ακόμα κι αν δεν έχουν καταλάβει πολλά πράγματα από το κείμενο του τηλεοπτικού προγράμματος που έχουν παρακολουθήσει.

Ομαδικές ασκήσεις όπως: καθένας από τους μαθητές επιστά την προσοχή του σε ένα από τα πρόσωπα που συμμετέχουν στο πρόγραμμα το οποίο παρακολουθούν προσπαθώντας να συλλέξει το μεγαλύτερο αριθμό από λέξεις-κλειδιά τα οποία το πρόσωπο αυτό χρησιμοποιεί. Μετά το τέλος της προβολής η ομάδα προσπαθεί να ανακατασκευάσει και να διηγηθεί την κατάσταση που μόλις παρακολούθησαν.

Μετά το τέλος της προβολής ο εκπαιδευτικός προβαίνει σε δραστηριότητες που απαιτούν την κατανόηση των κυριότερων – ή και επιμέρους - σημείων που πραγματεύτηκε το προβαλλόμενο απόσπασμα, αλλά και τις εντυπώσεις και τις κρίσεις των μαθητών αναφορικά με όσα παρακολούθησαν. Τέτοιου είδους δραστηριότητες – *ελεύθερης ανάπτυξης* - ικανοποιούν την ανάγκη των μαθητών να εκφραστούν, να επικοινωνήσουν και να αλληλοεπιδράσουν με τον καθηγητή και τους συμμαθητές τους (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2007).

Το επίπεδο των ασκήσεων κατευθυνόμενης ή και ελεύθερης παραγωγής – γραπτού και προφορικού λόγου - θα τροποποιείται από τον εκπαιδευτικό σύμφωνα με το επίπεδο κατάκτησης της ιταλικής γλώσσας στο οποίο έχουν φτάσει οι μαθητές.

Ένα σύνολο δεξιοτήτων των μαθητών εμπλέκονται και καλλιεργούνται κατά τη διάρκεια αυτών των δραστηριοτήτων από τις οποίες ενδεικτικά αναφέρονται οι δεξιότητες αντίληψης και αποκωδικοποίησης, γρήγορης αντίχρεσης, εξαγωγής συμπερασμάτων, μνήμης, φαντασίας και προσεκτικής παρακολούθησης.

10. Υλικό που μπορούμε να αντλήσουμε ανά κανάλι

Ως αξιοποιησιμο ενδεικτικό διδακτικό υλικό προτείνεται:

Τα ποικίλου ενδιαφέροντος προγράμματα: (ειδήσεις, τηλεοπτικά show και παιχνίδια, πολιτιστικά, θέματα για νοικοκυρές και καταναλωτές) του RAI UNO, οι εκπομπές γενικού ενδιαφέροντος (αθλητικά ρεπορτάζ, προγράμματα που αφορούν τους νέους και τα προβλήματά τους, πολιτικές συζητήσεις, πολιτιστικές εκπομπές) του RAI DUE, τα εξειδικευμένα προγράμματα σε θέματα πολιτισμού και κοινωνικών θεμάτων με συνεχείς παρεμβάσεις του κοινού του RAI TRE, τα απευθείας και τα αναμεταδιδόμενα αθλητικά γεγονότα από όλο τον κόσμο του RAI SPORT SAT, οι τηλεοπτικές ειδήσεις επικαιρότητας 24 ώρες το 24ωρο του RAI Notizie 24, τα προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού των νέων και οι «χρήσιμες» εκπομπές γενικού ενδιαφέροντος του RAI UTILE.

Οι τηλεοπτικές σειρές των δεκαετιών '60 - '70 του Italia 1, τα σύντομα ειδησεογραφικά δελτία και τα τηλεοπτικά κουίζ του Canale 5, οι αστυνομικές ταινίες

του Rete 4, οι ειδήσεις κάθε είδους από όλο τον κόσμο στην ιταλική γλώσσα και τα σύντομα αφιερώματα φημισμένων τουριστικών περιοχών στο Euronews, τα ποικίλα θρησκευτικά θέματα, οι εκπομπές θρησκευτικής τέχνης και ιστορίας των εκκλησιών του Telepace, τα ντοκιμαντέρ, κοινωνικά, πολιτισμικά και πολιτικά προγράμματα του SAT 2000, η προβολή video clip του RAI Italia TV τα προγράμματα απευθυνόμενα κυρίως στους Ιταλούς της διασποράς με δυνατότητα απευθείας τηλεφωνικής παρέμβασης των θεατών του Italia nel mondo.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης και τα εκπαιδευτικά κανάλια όπως: α) RAI NETTUNO SAT 1+2: μαθήματα ανωτέρου και πανεπιστημιακού επιπέδου για τους ενδιαφερόμενους μαθητές; β) RAI EDUCATION 1+2: έχουν μια εξαιρετική διδακτική πρακτική για την διδασκαλία των ξένων γλωσσών και διαφόρων άλλων μαθημάτων καταγράφοντας τις επιστημονικές και τεχνολογικές προόδους κάθε τομέα. γ) IN ITALIA: Η Ιταλία και τα ιταλικά για τους αλλοδαπούς, ένα αρθρωτό πιλοτικό πρόγραμμα του Rai Educational και του υπουργείου Δημόσιας Εκπαίδευσης για τη διάχυση της ιταλικής γλώσσας για ενήλικες αλλοδαπούς της χώρας.

11. Είδη γλωσσικού υλικού προς διδακτική χρήση

Τα **ειδησεογραφικά προγράμματα**, αντιπροσωπευτικά δείγματα της γλώσσας των μέσων μαζικής επικοινωνίας προσφέρουν στη διδακτική πράξη κείμενα προφορικής εκφοράς του λόγου που φέρουν όμως τα χαρακτηριστικά της γραπτής μορφής της καθομιλουμένης. Πρόκειται για ένα είδος γλώσσας απαλλαγμένο από διαλεκτικά στοιχεία, με ευκρινή άρθρωση και καθορισμένα χαρακτηριστικά ρυθμού, χρόνου και επιτονισμού.

Οι **ταινίες** αποτυπώνουν σκηνές της καθημερινής ζωής με αυθεντικό τρόπο επικοινωνίας: έτσι οι μαθητές προσεγγίζουν τον ιταλικό προφορικό λόγο μέσω ύφους, ενώ δε λείπουν τα τοπικά στοιχεία στην εκφορά και στο λεξιλόγιο. Επιπλέον παρουσιάζουν μεγάλη γλωσσική και υφολογική ποικιλία. Διαμέσου των νεότερων κινηματογραφικών ταινιών έχει κάποιος τη δυνατότητα να δει τη σύγχρονη γλωσσική κατάσταση στο σύνολό της ενώ διαμέσου των πιο κλασικών ταινιών μπορεί να αντιληφθεί την εξέλιξη της. Με δεδομένο τον περιορισμό στα χρονικά πλαίσια της διδακτικής ώρας, θα ήταν καλή η επιλογή των τηλεοπτικών σειρών που έχουν επεισόδια με κάπως αυτόνομες ιστορίες στο επίπεδο της κατανόησης (Coveri et al., 1998).

Οι **συνεντεύξεις**, οι **συζητήσεις** και τα **ψυχαγωγικά προγράμματα** αποτελούν εξαιρετική πηγή διδακτικού υλικού, από γλωσσολογική και πολιτισμική άποψη, δεδομένης της ποικιλίας των θεμάτων και των εμπλεκόμενων συνομιλητών. Αυτού του τύπου το υλικό καθιστά το μαθητή κοινωνό του πλήθους των γλωσσικών κωδίκων που υπαισέρχονται στην επικοινωνία. Η έντονη παρουσία παραγλωσσικών (επιτονισμός, παύσεις, προφορά, χροιά, ένταση φωνής κτλ.) και εξωγλωσσικών στοιχείων (γλώσσα σώματος) αποτελούν πολύτιμη πηγή αντίληψης και αξιολόγησης της δόμησης του λεκτικού μηνύματος στο σύνολό του (Zonari, 1997).

Στις **διαφημίσεις** κυριαρχεί η εικόνα του γλωσσικού στοιχείου οπότε και διευκολύνεται η κατανόηση. Εξαιτίας της μικρής χρονικής τους διάρκειας, (30"-50") αποτελεί κατάλληλο διδακτικό υλικό ακόμα και για τα αρχικά επίπεδα, αν εκ των προτέρων έχουν επεξηγηθεί οι ιδιαιτερότητες της γλώσσας που χρησιμοποιείται. Για τα προχωρημένα επίπεδα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μελέτη της γλώσσας της διαφήμισης, η οποία συχνά χρησιμοποιεί ποιητικές μορφές, όπως ρητορικά σχήματα, παρηχήσεις, αρχαϊσμούς, νεολογισμούς, στοιχεία δύσκολα στην κατανόηση για έναν αλλοδαπό μαθητή (Coveri et al., 1998).

Τα **κινούμενα σχέδια** είναι καταλληλότερα για ένα μέσο-προχωρημένο επίπεδο, δεδομένου ότι η προφορά είναι συχνά παραμορφωμένη και οι καταστάσεις είναι μερικές φορές παράδοξες ή υπερβολικές και δυσνόητες για έναν αρχάριο μαθητή. Η απλή πλοκή ευνοεί την κατανόηση, η αναγνωρισιμότητα των πρωταγωνιστών βοηθά στην ταύτιση των μαθητών μαζί τους ευνοώντας τη συναισθηματική εμπλοκή και διεγείροντας μεγαλύτερο ενδιαφέρον (Sisti & Taylor, 1995).

Τα **ντοκιμαντέρ** παρουσιάζουν τον πολιτισμό, τις παραδόσεις, την ιστορία, τα έθιμα της Ιταλίας. Χρησιμοποιείται εξειδικευμένος γλωσσικός κώδικας υψηλού ύφους και τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία. Η ποιότητα του ήχου είναι γενικά άριστη.

Τα **videoclip** ως αγαπημένο είδος των νέων κρατούν ζωντανό το ενδιαφέρον στην τάξη και η τρίλεπτη διάρκειά τους τα καθιστά άριστο διδακτικό υλικό.

12. Επίλογος

Τα δορυφορικά κανάλια με το πάτημα ενός πλήκτρου ανοίγουν στους μαθητές ένα παράθυρο στον ιταλικό κόσμο μεταφέροντάς τους σε μια πολυδιάστατη πραγματικότητα που δύσκολα μπορεί να αναπαρασταθεί στην τάξη και τους φέρνουν σε επαφή με αρκετές επικοινωνιακές διαδικασίες ενεργοποιώντας τους τόσο γλωσσικά όσο και πολιτισμικά, ενδυναμώνοντας το κίνητρό τους να συμμετέχουν πιο ενεργά στην τάξη σε μια προοπτική δια βίου μάθησης (Quercioli, 2004).

Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων του μαθητή σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό, η υπέρβαση μεγάλου μέρους των αδυναμιών της διδασκαλίας της Ιταλικής – και των ξένων γλωσσών γενικότερα - όπως διεξάγεται σήμερα, η προώθηση των τεχνολογιών στην εκπαίδευση και η χρηματοδότησή τους από την ευρωπαϊκή ένωση είναι παράγοντες που ενδυναμώνουν την πεποίθησή μας ότι η ένταξη της δορυφορικής τηλεόρασης, ως συμπληρωματικό μέσο διδασκαλίας, θα συμβάλει τα μέγιστα στην αποτελεσματική κατάκτηση της γλώσσας - στόχου.

Ο συγκεντρωτικός όμως χαρακτήρας της ελληνικής εκπαίδευσης στη λήψη οποιασδήποτε απόφασης καθώς και ο ομοιόμορφος, αυστηρά ελεγχόμενος τρόπος εφαρμογής σε όλη την επικράτεια σύμφωνα των οδηγιών των κεντρικών οργάνων του Υπουργείου Παιδείας αποτελεί τροχοπέδη στη λήψη πρωτοβουλιών εκ μέρους των εκπαιδευτικών (Κασσωτάκης, 1998). Γι' αυτό και η πρότασή μας, προς το παρόν, παραμένει πρόταση – «πρόκληση» εναλλακτικής διδασκαλίας.

Βιβλιογραφία

- Biotti, F. (1994). La verifica delle abilità di ascolto, in P. Micheli (a cura di), *Test d'ingresso di italiano per stranieri* (pp.19-26). Roma: Bonacci editore.
- Canestrini, R. (1984). *Psicologia generale*, vol. I. Bologna: CLUEB.
- Ciari, B. (1984). *Le nuove tecniche didattiche*. Roma: Editori Riuniti.
- Coveri, L., Benucci, A. & Diadori, P. (1998). *Le varietà dell'italiano*. Roma: Bonnacci editor.
- Crain, St. & Lillo-Martin, D. (1999). *An Introduction on Linguistic Theory and Language Acquisition*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Δανάσσης-Αφεντάκης, Α.Κ. (2000), *Παιδαγωγική Ψυχολογία*, τόμ. Α'. Αθήνα: εκδόσεις Γ. Γκέλμπεσης.
- De Mauro, T. (1963). *Storia linguistica dell'Italia unita*. Bari: Laterza.
- Gamba, L. (1986) La televisione e i ragazzi. In Liotta, G. & Ciavarella G., "Leggere oggi", Edizioni il Capitello, Torino, pp.452-453.
- Goodluck, H. (1991). *Language Acquisition. A Linguistic Introduction*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Κασσωτάκης Μ. (1998). Η ελληνική εκπαίδευση σήμερα: χαρακτηριστικά, οργάνωση, δομή, προβλήματα, προοπτικές. Στο ΑΑ.ΥΥ., *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα II* (σελ. 461-471), Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος.
- Krashen S.D. (1981). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*, Oxford:Pergamon Press.
- Maggini, M. (1995). *Curricolo di Italiano per stranieri*. Roma: Università per stranieri di Siena- Bonacci editore.
- Pichiassi, M. (1999). *Fondamenti di Glottodidattica*. Perugia: edizione Guerra.
- Quercioli, F. (2004). La didattica modulare e per progetti nella prospettiva del "Quadro comune europeo" *Le tendenze innovative del quadro comune europeo di riferimento pre le lingue e del portfolio* (E. Jafrancesco a cura di). Atene: Edilingua formazione, pp. 174-193.
- Rampone, S. & Calabrese, I. (2006). *L'uso della TV nella didattica*. Ανακτήθηκε 25/3/2008, από τη διεύθυνση www.liceoamaldi.it/formazione.
- Sisti, F. & Taylor, J. (1995). *Il video nell'insegnamento delle lingue straniere*. Torino: SEI.
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2007). *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο αναφοράς για τη γλώσσα: εκμάθηση, διδασκαλία, αξιολόγηση*, Στρασβούργο: Συμβούλιο για την Πολιτιστική Συνεργασία Επιτροπή Παιδείας Τμήμα Σύγχρονων Γλωσσών.

- Τοκατλίδου, Β. (2006). Η διδακτική των ξένων γλωσσών – τάσεις, εκπαιδευτικό υλικό, επικοινωνιακές ανάγκες. Στο Κ. Ζουγανέλη (επιμ.), *Οι ξένες γλώσσες στη δημόσια υποχρεωτική εκπαίδευση-Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου σε συνεργασία με το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών -Αθήνα 31 Μαρτίου-2 Απριλίου-* (σ. 87-93), Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων/Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Zonari, A. (1997). *Materiali video autentici nell'insegnamento della lingua seconda*, in *Scuole e lingue moderne*, vol. 4. Milano:Garzanti-Scuola, pp.6-10.

